

inlevelsefull spirituell
vacker
öppen omsorgsfull rik
skicklig
enkel djärv tydlig
konstnärlig
variationsrik
konsekvent
kraftfull

Ett utlåtande till varje pris

En språklig studie av juryutlåtanden till Kasper Salinpriset

Lars Hugo
lars.y.hugo@gmail.com

Examinator/ handledare:
Magnus Rönn, Docent
Arkitekturskolan

**KTH Arkitektur
och samhällsbyggnad**

UPPSATS I FORT- OCH VIDAREUTBILDNINGSKURSEN:
Att utvärdera arkitektur – teorier och metoder, AD242V, 7.5 hp
Arkitekturskolan, Kungliga Tekniska Högskolan, KTH, Stockholm, VT 2015

Innehåll

Abstract 2

Bakgrund 3

Syfte och frågeställningar 3

Kasper Salinpriset 4

Metod 4

Val av kvalitetskriterier 5

Resultat 6

Utlåtandenas struktur 6

Kvalitetskriterier 7

Värdeord 8

Kategorisering av värdeord 10

Avslutande diskussion 13

Källor 14

Bilagor

Abstract

The study consists of a textual analysis of motivations for award winners given by the jury of the Kasper Salin Prize, which is annually awarded by the Swedish Association of Architects since 1962. The aim is to highlight the quality aspect of the statements by classifying them by a set of quality criteria. A second step is to review and systematize evaluative words used in the statements.

The study includes all the 56 prize motivations given for the Kasper Salin Prize. They consist of 243 statements which are divided into eleven quality criteria. The weightiest criterion is *visual expression*, followed by *elaboration*, an overall assessment that recurs in most motivations.

In total 191 evaluative words were used, indicating a linguistic variety. The words were divided into those related to the *building/architecture* and those relating to *the architect's effort*. In a further step the key words were subsumed in the dimensions of *complexity* and *intensity*. The use of words is obviously linked to the prevailing trends of architecture, but is certainly also affected by the changes in the use of language.

Keywords: *architecture, architectural quality, Kasper Salin Prize, textual analysis, Swedish Association of Architects.*

För den rika och stränga av stark och originell skaparkraft behärskade arkitektur som givit den en särställning inom svensk byggnadskonst vid tiden för prisets instiftande.

Juryutlåtande till den första mottagaren av Kasper Salinpriset, Markuskyrkan i Stockholm, 1962

Bakgrund

Denna studie görs inom ramen för en KTH-kurs om att utvärdera arkitektur där begreppet kvalitet står i centrum. Arkitekturpriser är ett sätt att peka ut kvalitet. I juryutlåtandena motiveras valet och preciseras vilka egenskaper som varit avgörande för valet av vinnare. Det görs med en uppsättning utsagor och ett ordval som kan studeras för att få insikt i vilka kriterier som väglett valet av pristagare.

Mitt ämnesval gäller hur en prisjury formulerar sina utsagor och grundar sig på ett intresse för språkets möjligheter och begränsningar för att beskriva arkitektur. Mer specifikt är min frågeställning hur arkitekter använder språket i egenskap av jurymedlemmar för ett arkitekturpris.

Som pris har jag valt Kasper Salinpriset, som årligen delas ut av förbundet Sveriges Arkitekter. Jag har valt detta pris av tre anledningar:

- Kasper Salinpriset har en särskilt tyngd genom att det är ett generellt arkitekturpris på nationell nivå och beskrivs åtminstone av Sveriges Arkitekter (2005) som landets mest prestigefyllda.
- Det blir tydligt att utlåtandet formulerats av arkitektkåren då juryn är sammansatt uteslutande av arkitekter.
- I och med att priset delats ut under en lång tidsperiod (sedan 1962) utgör de samlade utlåtandena ett stort källmaterial som lämpar sig för att studera förskjutningar över tiden. Dock är materialet inte mer omfattande än att en närläsning är möjlig.

Syfte och frågeställningar

Syftet är att belysa kvalitetsaspekten i juryutlåtanden till Kasper Salinpriset genom att klassificera de utsagor som juryn formulerat utifrån olika kvalitetskriterier. Därtill att granska och kategorisera värderande ord som används i motiveringarna.

Mina frågeställningar är:

- Vilka kriterier används för att beskriva kvalitet i juryutlåtandena och hur frekventa är de?
- Vilka värderande ord används i utlåtandena för att karaktärisera arkitekturens kvaliteter respektive arkitekternas insatser och hur frekventa är de?
- Har det skett förskjutningar över tiden i val av kriterier och värdeord?

Kasper Salinpriset

Priset delas årligen ut av Sveriges Arkitekter sedan 1962 till "ett svenskt byggnadsverk eller grupp av byggnader av hög arkitektonisk klass" (Bilaga 1). Priset tilldelas byggnadsverket, arkitekten och byggherren. Juryn utgörs av fyra ledamöter, alla arkitekter, utsedda av Sveriges Arkitekter.

I stadgarna för priset anges inga direktiv eller rekommendationer för hur utlåtandena ska utformas (Bilaga 1). I en PM för juryarbetet ges dock råd till vilka kriterier som bör ligga till grund för val av vinnare (PM Juryarbete/Bedömning 2003). Juryns sekreterare deltar i arbetet med att formulera utlåtandet och periodvis har även tidskriften Arkitekturs chefredaktör medverkat.

En viss praxis för hur utlåtandet ska formuleras har utvecklats (muntlig uppgift Sällström). Den innebär att det inte ska innehålla fackuttryck, ska vara begripligt för en bred allmänhet och utformat med avsikten att kunna citeras i media. Juryns utlåtande kan sägas vara av reklamkaraktär: det formuleras i avsikt att väcka intresse i de pressmeddelanden som skickas ut (Persson 2010, s. 24).

Metod

Min studie är en textanalys, vilket innebär att källmaterialet blir föremål för en närläsning och analys med hjälp av kvalitativa och kvantitativa metoder (Hellspong 2001, Melin & Lange 2000). Studien omfattar tre moment:

1. Först att särskilja de meningsbärande enheter, vad jag kallar *utsagor*, som görs i juryutlåtandena för att beskriva objektens kvaliteter. Varje mening kan innehålla en eller flera utsagor, alternativt kan en utsaga bestå av flera meningar. Utsagorna klassificeras utifrån en indelning i olika kriterier för kvalitet. Metoden följer den Rönn (2005, s. 16) använt sig av i granskningen av Stenpriset, där värderande omdömen noterats och förts samman till grupper med hänsyn till deras strukturlikhet.

2. Därefter att skilja ut och klassificera värderande ord som används i utlåtandena för att karaktärisera kvaliteter. Orden kan vara adjektiv som *enkel*, *varierad* och *flexibel* men också substantiveringar som *enkelhet*, *variation* och *flexibilitet*. Till värderande ord räknar jag inte adjektiv som är beskrivande eller förstärkande som *hög*, *stor* och *betydande*. I redovisningen delar jag upp värdeorden i de som knyts till arkitekturen respektive de som knyts till arkitektens insatser.

3. För att studera tidsfaktorns betydelse grupperas resultaten i tre tidsperioder. Indelningen knyter an till arkitektens inriktningar:

1962-74	15 prisvinnare varav fyra delade, inriktning modernism.
1975-94	20 prisvinnare varav två delade, (1976 utdelades inget pris), inriktning postmodernism.
1995-2014	21 prisvinnare varav två delade, inriktning nyformalism/nyfunkis.

Underlag för studien är de juryutlåtanden som formulerats till vinnare av Kasper Salinpriset 1962-2014. Här ingår inte de rent beskrivande textavsnitt som i några fall åtföljer själva motiveringen till priset. Juryutlåtandena har inhämtats från Sveriges Arkitekters arkiv.

Val av kvalitetskriterier

Flera undersökningar har gjorts av vilka kriterier som ligger till grund för att beskriva arkitektonisk kvalitet. Relevanta för min studie är indelningar som redovisats av Cold (1989), Rönn (2005) och Svensson (2006), vilka innehåller mellan åtta och tolv kriterier. De har som gemensam grund kriterier för helhet, funktion och samspel med omgivningen, medan det arkitektoniska uttrycket kan delas in på olika sätt och med olika grad av detaljering (exempel är ytbehandling, ljus, färg och form).

Jag har valt att utifrån dessa olika indelningar och en närläsning av juryutlåtandena göra en egen klassificering som speglar huvuddragen i motiveringarna till Kasper Salinpriset. Indelningen görs i tolv kriterier, vilka i alfabetisk ordning är:

<i>Ekonomi</i>	kostnadseffektiv, kostnad i förhållande till budget
<i>Energi</i>	låg energiåtgång
<i>Funktion</i>	aspekter på husets användningsmöjligheter
<i>Genomtänkt</i>	förefaller genomtänkt och genomarbetat
<i>Helhet</i>	uttrycker en helgjuten arkitektonisk idé
<i>Hållbarhet</i>	långsiktighet och miljöaspekter
<i>Nyskapande</i>	egenskaper som ny, banbrytande och vägledande
<i>Originell</i>	egenskaper som unik och originell
<i>Process</i>	processen från idéstadium till byggnation
<i>Samspel</i>	byggnadens relation till sin omgivning
<i>Teknik</i>	byggnaden utmärker sig byggnadstekniskt
<i>Uttryck</i>	aspekter på byggnadens arkitektoniska uttryck

Ett exempel kan göra åskådligt hur indelningen tillämpats. År 1986 tilldelades Kasper Salinpriset kvarteret Drottningen i Stockholm (arkitekt Bengt Lindroos). Utlåtandet består av tre meningar, vilka utifrån min läsning kategoriserats som tre utsagor: *samspel*, *uttryck* respektive *funktion*:

"Bostadsgruppen på Katarinaberget, som ligger väl synligt från stora delar av Stockholm, har på ett finstämt sätt anpassats till sin historiska omgivning med anor från 1700-tal." (*Samspel*)

"Volymuppdelningen, byggnadsdetaljerna och de välkända materialen knyter på ett osökt sätt det nya till det gamla med ett formspråk som ändå hör vår tid till." (*Uttryck*)

"De speciella förutsättningarna som det höga läget ger, har på ett skickligt sätt utnyttjats för att ge lägenheterna ljus och utblickar." (*Funktion*)

Resultat

Utlåtandenas struktur

Totalt utgörs källmaterialet av 56 juryutlåtanden omfattande drygt 5 000 ord. Min genomgång resulterar i att de är uppbyggda av 252 utsagor och innehåller 191 värderande ord.

Ledamöterna i juryn styr över utlåtandena och eftersom sammansättningen i juryn växlar varierar naturligtvis även utlåtandena i omfång, struktur, språklig behandling och ordval. Språkligt är nivån generellt hög; utlåtandena är i stort sett befriade från fackuttryck och framstår som tillgängliga för en bred allmänhet.

Trots att utlåtandena skiljer sig åt i många avseenden visar min läsning att det finns genomgående mönster. Gemensamt för utsagorna är att de är starkt berömande, vilket är naturligt eftersom syftet är att motivera priset och att byggnaderna därmed får rollen som föredömen inom svensk byggnadskonst. Ifrågasättande eller negativa utsagor lyser så gott som helt med sin frånvaro, för även om juryn har funnit brister i arkitektens insats (vilket är troligt) anses inte juryutlåtandet till en vinnare utgöra rätt plats att ge uttryck för sådana synpunkter.

Utlåtandena innehåller i regel två sorters utsagor. De utgörs av

- dels en allmänt hållen utsaga om att det valda objektet håller en hög arkitektonisk klass och att de ansvariga löst sin uppgift på ett skickligt sätt (det kriterium jag kallar *genomtänkt*),
- dels en eller ofta flera utsagor där byggnadens uttryck beskrivs och lovordas (det kriterium jag kallar *uttryck*).

Därtill och i varierande grad rymmer utsagorna ytterligare utsagor utifrån andra kriterier, beroende på hur detaljrikt utlåtandet är.

Utlåtanden kan också ha ambitionen att beskriva sinnliga upplevelser som inte alltid är lätta att fånga i ord. Som ett exempel rymmer motiveringen till 1991 års pris till Länsmuseet i Jönköping (arkitekt Carl Nyrén) rent poetiska vändningar:

Formen motiverar sig starkt och självfallet inifrån. Rumsmarschens utbyggnad ur den befintliga anläggningen kombinerar överraskande rytmisk rikedom med rumsgestaltarnas sakliga utförande. Mästerligt tecknar rummen ljus och ljuset rum.

Ser man till utvecklingen från 1962 och framåt, blir utlåtandena allt mer specifika. I prisets tidiga fas kunde ett utlåtande ta fasta på en arkitekts samlade insatser där den prisvinnande byggnaden sågs som ett gott exempel. Tydligt är detta för 1962 års pris till Sigurd Lewerentz och 1970 års pris till Ralph Erskine.

Kvalitetskriterier

De mest frekventa kriterierna är *uttryck* och *genomtänkt*. *Genomtänkt* är tillsammans med *helhet* generella omdömen som värderar hela projektets kvalitet.

Det är vanligt att ett utlåtande innehåller ett flertal utsagor om byggnadens *uttryck*: det säger sig självt att en byggnad som saknar intressant uttryck inte kommer ifråga för Kasper Salinpriset.

Tabell 1. Kvalitetskriterier, antal utsagor periodvis, procent.

	1962- 1974	1975- 1994	1995- 2014	Totalt
Uttryck	32,3	34,8	31,7	32,9
Genomtänkt	22,6	18,0	16,8	18,7
Funktion	22,6	13,5	11,9	15,1
Samspel	3,2	12,4	8,9	8,7
Helhet	1,6	7,9	7,9	6,3
Originell	4,8	7,9	5,0	6,0
Nyskapande	1,6	2,2	5,9	3,6
Teknik	9,7	2,2	1,0	3,6
Process	1,6	0,0	5,0	2,4
Ekonomi	0,0	1,1	2,0	1,2
Hållbarhet	0,0	0,0	3,0	1,2
Energi	0,0	0,0	1,0	0,4
Totalt	100,0	100,0	100,0	100,0
<i>Antal</i>	<i>62</i>	<i>89</i>	<i>101</i>	<i>252</i>

Beroende på byggnadens egenart kan olika förtjänster framhållas. Sett över tid är fördelningen påfallande stabil. Dock finns skillnader: under perioden före 1975 väger *funktion* och även i viss mån *teknik* tyngre, på bekostnad av kriterier som *samspel*, *helhet*, *originell* och *nyskapande*. Efter 1995 sker en ökad spridning på fler kriterier, som *process*, *ekonomi*, *hållbarhet* och *energi*. Uppenbart anser juryn i högre utsträckning än tidigare att fler kriterier än *uttryck* och *genomtänkt* är avgörande för att utse en vinnare. Med prisvinnaren Urbana Villor i Malmö 2009 (arkitekter Cord Siegel, Pontus Åqvist och Ulrika Connheim) introducerades för första gången kriteriet *hållbarhet*:

Med entusiasm, engagemang och en okonstlad attityd till form har Urbana Villor fördjupat diskussionen om målen för det goda livet med ett boende i gemenskap med sikte på ökad hållbarhet.

Värdeord

Jag har skilt ut alla ord som värderar arkitekturen och arkitektens insats. Substantiveringar har jag för jämförbarhetens skull omformat till adjektiv och några uppenbara synonymmer har jag fört samman.

Antalet värdeord blir 191, från *aktuell* till *övertygande*. Av dessa kan 144 knytas till arkitekturen och 47 till arkitektens insats. I Tabell 2 och 3 listas de vanligast förekommande orden. De görs även åskådliga i form av ordmoln i Figur 1 och 2, där storleken på orden visar hur frekventa de är. I Bilaga 2 och 3 listas samtliga ord.

Det behövs ett rikt och utvecklat språk för att motivera ett val av arkitekturprisvinnare. De juryutlåtanden jag studerat innehåller i genomsnitt knappt fem utsagor och nio värderande ord. Att många och olikartade ord används visar både hur mångskiftande objekten är och i hur varierande ordalag man kan beskriva byggnaderna och upplevelsen av dem. Men det viktiga här är mer *vilka* ord juryn väljer än hur många olika ord man valt. Idealt ska det vara ord som ger rättvisa åt juryns bedömning, är precisa och uppfattas på ett likartat sätt av läsarna.

De mest frekventa orden, *vacker* och *rik*, är inte de mest distinkta för att göra tydligt vilka kvaliteter man vill beskriva. Men just det faktum att de är relativt allmängiltiga och vanligt förekommande i språket gör att de hamnar högt på listan. De utgör dock en litet inslag i den totala mängden av värdeord.

Figur 1. Ordmoln för värdeord som knytas till arkitekturen i juryutlåtandena.

Figur 2. Ordmoln för värdeord som knyts till arkitektens insats i juryutlåtandena.

Det är även intressant för att se förskjutningar över tiden i juryns ordval. Här handlar det om tendenser eftersom det rör sig om förhållandevis små tal, men de belyser hur tidsandan påverkar valet av ord.

Öppen användes inte alls fram till 1982, men vid åtta tillfällen perioden 1995-2014, och kan sägas vara ett tidstypiskt ord för denna period, liksom *tydlig* och *precis*. Just ordet *öppen* kan också direkt knytas till samtida arkitekturideal. På motsvarande sätt visar sig ordet *enkel* vara ett tidstypiskt ord för perioden före 1975. Under perioden 1975-94 introduceras ett antal ord som signalerar nya strömningar i arkitekturen: *generös*, *spännande*, *detaljerad* och *associationsrik*.

Tabell 2. Mest frekventa värdeord som beskriver arkitekturen i juryutlåtandena.

vacker	20	generös	5
rik	18	kvalitativ	5
enkel	17	levande	5
variationsrik	11	uttrycksfull	5
öppen	9	klar	4
tydlig	9	robust	4
kraftfull	9	samspelande	4
ljus	7	spännande	4
precis	6		

Tabell 3. Mest frekventa värdeord som beskriver arkitektens insats i juryutlåtandena.

omsorgsfull	13	rationell	4
skicklig	12	säker	4
konsekvent	9	ambitiös	3
konstnärlig	7	engagerad	3
självständig	6	nyskapande	3
spirituell	6	personlig	3
inlevelsefull	5	känslig	3
djärv	4		

Vad gäller ord som knyts till arkitektens insats är de inte lika många som de som avser arkitekturen, men de utsagor i vilka de ingår är också betydligt färre (Tabell 3, Bilaga 3). Dock ger de en god uppfattning om bredden i uppgiften och hur mångskiftande och väsensskilda krav man kan ställa på en arkitekt, från att vara *rationell* och *säker* till *känslig* och *inlevelsefull*. Som för att markera vilken kvalitetsnivå de byggnader som erhåller Kasper Salinpriset befinner sig på har juryn inte väjt för att tillskriva arkitekten bakom verket egenskaper som *hängiven*, *mästerlig*, *suverän* och rentav *genial*.

Ett möjligt sätt att strukturera orden är att se dem som dels knutna till *yrkeskunnande* med ord som *omsorgsfull*, *skicklig* och *kunnig*, dels knutna till *skaparkraft* med ord som *konstnärlig*, *självständig* och *djärv*.

På listan över värdeord om arkitektens insats finns två som inte är odelat positiva. *Egensinnig* avser att beskriva arkitekten Ove Hidemarks handhavande med om- och tillbyggnaden av Gävle teater (vinnare 1984), men framstår i detta sammanhang som positivt värdeladdat: ett sätt att beskriva självständighet, en arkitekt som följer sin inre röst. Adjektivet *slarvig* är dock mer tveksamt som uttryck för beröm, det knyts till 2009 års vinnare bostadsområdet Urbana Villor: "med en slags 'charmig slarvighet' är projektet likväl omsorgsfullt genomfört".

Kategorisering av värdeord

I min närläsning av värderande ord har jag kunnat se mönster. Värdeorden kan indelas i *stilistiska begreppsklasser*, vilket gör tydligt vad språket vill förmedla (Melin & Lange 2000, s. 10). Jag har valt dimensionerna *komplexitet* och *intensitet*, som karaktäriseras av motsatsparen *enkel-sammansatt* respektive *låg-måld-intensiv*. Begreppet intensitet kan också beskrivas i motsatsparet *underordna sig-sticka ut*. Av 144 förekommande ord i texterna som beskriver arkitekturen kunde 82 knytas till de två dimensionerna.

I en fyrfältstabell går det att avläsa hur de valda orden fördelar sig mellan olika kombinationer av de två motsatsparen och hur frekvent användningen är (Figur 3). Värdeorden fördelar sig påfallande jämnt i de fyra kombinationerna: de består av 18 till 25 ord.

Flest ord ryms i kategorin *enkel-låg-måld*, med ord som *enkel*, *lugn*, *saklig* och *rofylld*. Det innebär dock inte att de beskrivna objekten på samma sätt kan indelas i fyra kategorier.

		Intensiv			
Enkel	tydlig skarp kraftfull sträng distinkt precis karaktärsfull egenartad raffinerad m fl	dramatisk händelserik intensiv generös uttrycksfull festlig rik livfull m fl	Samman- satt		
	enkel finstämd anspråkslös intim saklig lugn generell rofylld sparsam m fl	genomarbetad nyanserad flexibel varierad balanserad s sofistikerad m fl			
		Lågmäld			

Figur 3. Uppdelning av en uppsättning värdeord som beskriver arkitektur i juryutlåtandena i komponenterna komplexitet och intensitet med exempel på ord.

De prisvinnande byggnaderna har kvaliteter som ryms i olika begreppsfärer. Inte sällan framhåller utlåtandena att kontrasterna mellan olika sorters uttryck utgör en kvalitet i sig. Ett exempel är 1965 års pris för Lärarhögskolan i Malmö (arkitekt Carl Nyrén):

Både enkelt och differentierat, sparsamt och rikt, intelligent och känsligt är det ett vackert och varmt hus, ett föredöme för hur stora och expanderande utbildningsanstalter kan gestaltas.

Sett över tid är det tydligt att tidsandan ger avtryck i vilka kvaliteter juryn väljer att lyfta fram. Det framgår av Figur 4 som visar var tyngdpunkten i användningen av ord ligger under de tre studerade perioderna. Således sker under perioden modernism (1962-74) en förskjutning i användningen av ord mot kategorin *enkellågmäld*, under postmodernismen (1975-94) mot kategorin *sammansatt/intensiv* och perioden efter 1995 mot kategorin *enkell/intensiv*. Exempelvis tillhör 26 procent av de använda värdeorden under hela perioden kategorin *sammansatt/intensiv*, men under perioden 1975-94 är de med 35 procent klart överrepresenterade.

Figur 4. Frekvens av en uppsättning värdeord som beskriver arkitektur i juryutlåtandena, med angivande av vilken kategori av komponenterna komplexitet och intensitet som är överrepresenterad vardera tidsperioden. (nästa sida)

1962-74

Intensiv

Enkel

<i>Överrepre- senterad</i>	

Sammansatt

Lågmäld

1975-95

Intensiv

Enkel

	<i>Överrepre- senterad</i>

Sammansatt

Lågmäld

1995-2014

Intensiv

Enkel

<i>Överrepre- senterad</i>	

Sammansatt

Lågmäld

Avslutande diskussion

Arkitektur är en förening av teknik, funktion och form, därtill en konstart. Att med språkets hjälp försöka definiera en byggnads kvaliteter i några meningar är en svår uppgift. Den närläsning jag gjort av 56 juryutlåtanden till Kasper Salinpriset har visat att en jury kan använda språket på olika sätt: mer sakligt beskrivande eller laddat med värdeord, metaforer och poetiska vändningar.

Utlåtandena ska peka ut och motivera varför en byggnad är värd ett arkitekturpris. Det faller sig därför naturligt att de är rika på positiva värdeord. Samtidigt bör omdömena vara begripliga och precisa. Hur hanterar arkitekterna i Kasper Salinprisjuryn denna uppgift?

Slutsatsen av min läsning är att den språkliga nivån generellt är hög och att begripligheten är god. Men så utgörs också den jury jag granskat av en sorts utvald elit. Arkitektkåren anses annars inte utmärkas av sin språkliga förmåga. Exempelvis har arkitekturprofessorn Ragnar Uppman (1990, s. 130) beskrivit arkitekten, i jämförelse med andra akademiskt utbildade, som "lätt illiterat".

Som bäst fungerar ett juryutlåtande när det kompletterar en saklig beskrivning med formuleringar som ger liv åt ett möte med storartad arkitektur. Ett sådant exempel är utlåtandet för 1999 års vinnare, Millesgårdens tillbyggnad på Lidingö (arkitekt Johan Celsing):

För dess förmåga att på en gång både anpassa sig och accentuera den ursprungliga anläggningens unika egenskaper. Den enkla planen ges rumslig komplexitet genom nivåer, ramper, trappor och utblickar. Det balanserade ljusflödet ger museirummet dess viktigaste egenskap; ett dagsljus med rika valörer och stor upplevelserikedom.

Vad gäller kriterier för att ange kvalitet generellt har Rönn (2005, s. 1-3) funnit att dessa tenderar att förändras över tiden, vilket bekräftas av min studie. Den visar att när arkitekterna i juryn för Kasper Salinpriset ska utse en byggnad med ett högt arkitektoniskt värde är *uttryck* det kriterium som väger tyngst. En tydlig trend är dock att fler faktorer vägs in när juryn ska motivera val av vinnare. Arkitektonisk kvalitet ses i allt högre grad som ett samspel mellan flera olikartade komponenter, även om ett artikulerat arkitektonisk uttryck är den grundläggande förutsättningen för att tilldelas priset.

I utlåtandena finns en stabil kärna med kriterierna *uttryck* och *genomtänkt*, medan andra är mer tidsbundna: kriteriet *teknik* lyfts fram under 1960- och 70-talet, *originalitet* under 1980-talet medan *process* och *hållbarhet* alltmer betonas under senare år.

Samtidigt som själva strukturen i juryutlåtandena är stabil har den språkliga framställningen förändrats under den studerade perioden. Min läsning ger belägg för att de arkitektoniska strömningarna avspeglar sig i juryns ordval. En kategorisering av orden visar att juryn under de tre tidsperioder jag studerat väljer olika ord för att beskriva arkitekturen utifrån dimensionerna *komplexitet* och *intensitet*.

Till förändringar i ordval bidrar också språkets utveckling liksom hur nya generationer av arkitekter använder språket och väljer att beskriva sina objekt. Juryns önskan att lyfta upp de utvalda objekten till en ikonisk nivå kan ha blivit tydligare och yttrar sig i allt starkare ord, både för byggnadernas kvaliteter och arkitektens insats.

Källor

Tryckta källor

Cold, B., 1989. Om arkitektur og kvalitet. *Tidskrift för arkitekturforskning*, No 1-2, 1989.

Hellspång, L., 2001. *Metoder för brukstextanalys*. Lund: Studentlitteratur.

Lundequist, J., 1992. *Kvalitetsbegreppets två dimensioner*. Stockholm: Arkitekturmuseets årsbok.

Melin, L. & Lange, S., 2000. *Att analysera text*. Lund: Studentlitteratur.

Rönn, M., 2002. *Sten, arkitektur och designkriterier*. Serie: TRITA-ARK. Forskningspublikation 2002:14, KTH.

Rönn, M., 2005. Att bedöma arkitektonisk kvalitet – hur utses prisvinnare. I Johansson, R., Rönn, M. & Werner I-B. (Red.). *Om kvalitet i arkitekturen*. Serie: TRITA-ARK. Forskningspublikation 2005:1, KTH.

Uppman, R., 1990. Arkitektens språk – om teori och tillämpning i utbildningen. *Tidskrift för arkitekturforskning*, No 1-2, 1990.

Arkiv

Juryutlåtanden till Kasper Salinpriset, 1962-2014. Sveriges Arkitekters arkiv.

PM Juryarbete/Bedömning, 2003. Sveriges Arkitekters arkiv.

Stadgar för Kasper Salinpriset, u.å. Sveriges Arkitekters arkiv.

Personlig kommunikation

Samtal med Pehr Mikael Sällström, Sveriges Arkitekter, 2015-03-16.

Elektroniska källor

Persson, E. M., 2010. *Tre av Sveriges Arkitekters arkitekturpris*. Tillgänglig 2015-03-18. https://www.kth.se/polopoly_fs/1.203391!/Menu/general/column-content/attachment/Tre%20Arkitekturpris%20110413.pdf

Svensson, C., 2006. Bedömning av arkitektur. Om användandet av grundkriterier i arkitektävlingar. *Arkitektävlingar, gestaltningsprogram och arkitektonisk kvalitet*. Serie: TRITA-ARK. Forskningspublikation 2006:1, KTH. Tillgänglig 2015-04-10. https://www.kth.se/polopoly_fs/1.110688!/Menu/general/column-content/attachment/tävlingar,%20gestaltningsprogram,%20arkitektonisk%20kvalitet%202006.pdf

Sveriges Arkitekter om Kasper Salinpriset 2015. Tillgänglig 2015-04-10. <http://www.arkdes.se/articles/sveriges-arkitekter>

Bilagor

Bilaga 1. Stadgar för Kasper Salinpriset

§ 1. Sveriges Arkitekter utdelar årligen ett Kasper Salinpris till ett svenskt byggnadsverk eller grupp av byggnader av hög arkitektonisk klass. Dock kan vissa år, då det är särskilt motiverat, ytterligare något pris utdelas. Priset utdelas vid större arrangemang i regi av Sveriges arkitekter. I undantagsfall kan Sveriges Arkitekter välja att inte dela ut priset.

§ 2. Priset avser att belöna ett nyligen färdigställt byggnadsverk och tilldelas byggnadsverket. Repliker av priset ges dessutom till byggherren och arkitekten. Priset skall ej delas ut till ämbetsmannagärning eller dylikt.

§ 3. Priset består av en utmärkelse i form av plakett, som fästes på respektive byggnad.

§ 4. Priset har form av en bronsrelief, utformad av arkitekt SAR/MSA Bengt Lindroos, så att originalet kan fästas på vägg. Det bär texten SVERIGES ARKITEKTERS KASPER SALINPRIS samt det årtal priset gäller. Replikerna är något mindre och försedda med samma text.

§ 5. Pristagare utses av en jury, bestående av fyra ledamöter, utsedda av Sveriges Arkitekter akademi för arkitektur. Två av ledamöterna nyväljs varje år. Den äldste av de ledamöter som fullgör sitt andra år som medlem av juryn, är sammankallande. Juryns beslut ska tillsammans med en skriftlig motivering meddelas styrelsen senast sex veckor före prisets utdelande och är konfidentiellt fram till tidpunkten för utdelningen. Juryn kan dock välja att offentliggöra ett antal kandidater före prisutdelningen.

§ 6. Kostnader för plaketter, juryns resor etc. belastar Sveriges Arkitekter.

Bilaga 2. Frekvens för värdeord knutna till arkitekturen i juryutlåtanden för Kasper Salinpriset 1962-2014.

vacker	20	levande	5	lugn	3
rik	18	uttrycksfull	5	mänsklig	3
enkel	17	klar	4	originell	3
variationsrik	11	robust	4	sammanhållen	3
öppen	9	samspelande	4	stimulerande	3
tydlig	9	spännande	4	utblickbar	3
kraftfull	9	begriplig	3	varm	3
ljus	7	berikande	3	välfungerande	3
precis	6	flexibel	3	vänlig	3
generös	5	genomarbetad	3	associationsrik	2
kvalitativ	5	karaktärsfull	3	befriande	2

behaglig	2	distinkt	1	osökt	1
detaljerad	2	dramatisk	1	ovanlig	1
elegant	2	effektiv	1	oväntad	1
festlig	2	egenartad	1	poetisk	1
finstämd	2	formbar	1	primitiv	1
fri	2	frejdig	1	proportionerlig	1
föredömlig	2	frisk	1	raffinerad	1
härlig	2	funktionell	1	rofylld	1
högklassig	2	förnyande	1	rogivande	1
intim	2	föränderlig	1	rytmisk	1
kontrastrik	2	generell	1	sammansatt	1
ledig	2	grov	1	sensuell	1
luftig	2	hemlighetsfull	1	sinnrik	1
lätt	2	hållbar	1	skapande	1
mångtydig	2	händelserik	1	skyddande	1
plastisk	2	högtidlig	1	småskalig	1
saklig	2	inspirerande	1	social	1
självklar	2	intensiv	1	sofistikerad	1
skarp	2	intressant	1	sparsam	1
skulptural	2	klassisk	1	spänstig	1
skön	2	kompakt	1	sträng	1
slät	2	komplex	1	subtil	1
välgjord	2	kontrasterande	1	särpräglad	1
värdig	2	lekfull	1	unik	1
varierad	2	livfull	1	uppfriskande	1
överraskande	2	lockande	1	upplevelserik	1
aktuell	1	lysande	1	urban	1
allvarlig	1	lågmäld	1	utsökt	1
anpassad	1	lättillgänglig	1	välavvägd	1
anspråkslös	1	magnifik	1	välfunnen	1
artikulerad	1	modern	1	välkomnande	1
avancerad	1	monumental	1	ändamålsenlig	1
avvikande	1	naturlig	1	överblickbar	1
balanserad	1	nyanserad	1	överdådig	1
betagande	1	närvarande	1	övertygande	1
bjudande	1	okomplicerad	1	Totalt	325
charmig	1	opretentiös	1		
differentierad	1	orienterbar	1		

Bilaga 3. Frekvens för värdeord knutna till arkitektens insats i juryutlåtanden för Kasper Salinpriset 1962-2014.

omsorgsfull	13	fantasifull	2	kompromisslös	1
skicklig	12	genial	2	kvalitetsmedveten	1
konsekvent	9	insiktsfull	2	modig	1
konstnärlig	7	kunnig	2	mogen	1
självständig	6	medveten	2	mångsidig	1
spirituell	6	mästerlig	2	omtänksam	1
inlevelsefull	5	anarkistisk	1	organisatorisk	1
djärv	4	egensinnig	1	pietetsfull	1
rationell	4	entusiastisk	1	slarvig	1
säker	4	framgångsrik	1	smidig	1
ambitiös	3	förtrogen	1	spontan	1
engagerad	3	förtutseende	1	suverän	1
känslig	3	humoristisk	1	teknisk	1
nyskapande	3	hängiven	1	vällustig	1
personlig	3	intelligent	1	ödmjuk	1
experimenterande	2	intuitiv	1	Totalt	124

Bilaga 4. Frekvens av värdeord knutna till arkitekturen i juryutlåtanden för Kasper Salinpriset 1962-2014 fördelade efter komplexitet och intensitet.

A. Kategori enkel och lågmäld

enkel	17	ledig	2	lättillgänglig	1
klar	4	lätt	2	okomplicerad	1
begriplig	3	saklig	2	opretentiös	1
lugn	3	slät	2	rofylld	1
sammanhållen	3	anspråkslös	1	rogivande	1
vänlig	3	funktionell	1	sparsam	1
behaglig	2	generell	1	överblickbar	1
finstämd	2	kompakt	1	Totalt	59
intim	2	lågmäld	1		

B. Kategori enkel och intensiv

tydlig	9	självklar	2	hemlighetsfull	1
precis	6	skarp	2	högtidlig	1
kraftfull	9	värdig	2	raffinerad	1
robust	4	allvarlig	1	sträng	1
karaktärsfull	3	distinkt	1	Totalt	49
stimulerande	3	effektiv	1		
varm	3	grov	1		

C. Kategori sammansatt och lågmäld

variationsrik	11	anpassad	1	nyanserad	1
levande	5	artikulerad	1	sammansatt	1
samspelande	4	avvikande	1	sofistikerad	1
flexibel	3	balanserad	1	välavvägd	1
genomarbetad	3	differentierad	1	Totalt	39
mänsklig	3	kontrasterande	1		
varierad	2	lekfull	1		

D. Kategori sammansatt och intensiv

rik	18	festlig	2	intensiv	1
generös	5	kontrastrisk	2	livfull	1
uttrycksfull	5	överraskande	2	magnifik	1
spännande	4	avancerad	1	monumental	1
berikande	3	dramatisk	1	upplevelserik	1
originell	3	frejdig	1	överdådig	1
associationsrik	2	händelserik	1	Totalt	52